

2009 – פרשת "נוהל ילד"

מאת: סרן טל גלם, תובעת צבאית, פרקליטות איו"ש.

במהלך המבצע הצבאי "עופרת יצוקה" בשנת 2009, התרחשה תקרית שזכתה מאוחר יותר לכינוי "פרשת נוהל ילד". בתקרית, שני חיילי צה"ל שערכו סריקה במבנה עליו השתלט צה"ל, הורו לילד פלסטיני להצטרף אליהם ודרשו ממנו לפתוח תיקים החשודים כמכילים מטענים. בעקבות המקרה, החיילים הועמדו לדין בבית דין צבאי והורשעו בחריגה מסמכות והתנהגות בלתי הולמת. הפרשה המחישה את ההקפדה של צה"ל על אכיפת הדין, גם בשעת לחימה.

רקע עובדתי

בתאריך 15 בינואר 2009, במהלך מבצע "עופרת יצוקה", הוטלה על גדוד הסיור של חטיבת "גבעתי" המשימה להשתלט על שכונת תל-אל-הווא ברצועת עזה. במהלך הפעילות, נכנסו כוחות צה"ל לבניין מגורים, שם הבחינו בקומה התת-קרקעית באוכלוסייה אזרחית. במהלך החיפוש במבנה, הורה קצין בדרגת סגן לשני חיילים מבין פקודיו לסרוק תיקים שהיו מצויים בחדר שהיה בקומה התת-קרקעית. אחד החיילים, תפס ילד בן 9 ולקחו עמו, על מנת שיצטרף אליהם לסריקה ויפתח את התיקים, החשודים כמכילים מטענים. הילד ניגש לתיק של משפחתו ופתח אותו, ולאחר מכן פנה לתיק נוסף אותו לא הצליח לפתוח. בשלב זה, אחד החיילים הרחיק את הילד לאחור, אל פינת החדר, וירה לעבר התיק שאותו הילד לא הצליח לפתוח. בהמשך, החזירו החיילים את הילד לידי אימו.

ההליך המשפטי

בעקבות תלונה שהתקבלה בקשר לאירוע, הורתה הפרקליטות הצבאית, בנובמבר 2009, לפתוח בחקירה שנוהלה בידי צוות חקירות שהופקד על חקירת תלונות בעניין אירועים חריגים שהתרחשו במהלך מבצע "עופרת יצוקה".

בתום החקירה, הוגש ביום 11 במרץ 2010, לבית הדין הצבאי במחוז שיפוט פיקוד הדרום כתב אישום בקשר לפרשה. בכתב האישום ייחסו לשני החיילים עבירות חריגה מסמכות, עד כדי סיכון חיים או בריאות לפי סעיף 72 לחוק השיפוט הצבאי, התשט"ו-1955 והתנהגות שאינה הולמת לפי סעיף 130 לחוק השיפוט הצבאי, התשט"ו-1955. כתב האישום הטיל את האחריות במשותף על שני החיילים שהואשמו בביצוע העבירות בצוותא.

במשפט בבית-הדין הצבאי עלו מספר סוגיות עיקריות. המחלוקת הראשונה בין הצדדים נסובה סביב המסכת העובדתית. ראשית נטען על ידי אחד החיילים, כי הוא והחייל השני לא הורו לילד לבדוק את התיקים, ואם אכן הורו לו לבצע זאת, הרי שביצעו במעשיהם פקודה ישירה של מפקדם.

בנוסף, הועלתה טענת הגנה לפיה הילד התבקש לפתוח תיק אחד של משפחתו, וניגש מיוזמתו לתיק נוסף. יתרה מכך, נטען כי משהובן שהתיק הנוסף אינו של הקטין או משפחתו, ושהוא מתקשה לפתוח אותו, הוא הזיז אותו אחורה, לצד החדר.

סוגיה נוספת שעלתה, נגעה לקבילות אימרתו של אחד הנאשמים, מבחינה ראייתית. טענה זו נתמכה בנימוק, שהעדות נגבתה מהחייל בקניון ברחובות, בצורה לא פורמלית, מבלי שהוסברו לו הזכויות

המגיעות לו, אלא רק לאחר זמן, במחצית החקירה, כאשר הוא כבר מסר פרטים רבים על האירוע שבגיניו הוגש כתב האישום.

בנוגע למפקד החיילים באירוע, מצא בית הדין כי הוא לא נטל חלק באירוע ואף לא היה מודע לו. בית הדין קבע כי עדותו הייתה מהימנה ועקבית.

יום הדין ב"נוהל ילד": חיילי גבעתי מחכים להכרעה

שני הלוחמים, שהורו לילד פלסטיני בן 9 לפתוח תיקים חשודים במהלך "עופרת יצוקה", ישמעו הבוקר את הכרעת הדין במשפט הצבאי. השניים, שצפויים למאסר בפועל אם יורשעו, טענו כי מטרת המשפט הינה לרצות גורמים בינלאומיים שביקרו את צה"ל

חנן גרינברג פורסם: 03.10.10, 00:33

כותרת כתבה באתר האינטרנט YNET, בו פורסם מספר רב יחסית של כתבות על הפרשה

בסופו של יום, בית הדין הצבאי אימץ את גרסתו של הקטין הפלסטיני לאירוע. חיזוק לעדות הקטין מצא בית הדין בדברים שאמר אחד החיילים הנאשמים ללוחם נוסף, שמסר עדות בקשר למקרה ואשר ביססו בין היתר, את העובדה שהנאשמים חשדו שהתיקים עלולים להכין מטעני חבלה. נוכח התנהגותם, כפי שזו הוכחה בהליך הפלילי, קבע בית הדין שהתנהלות החיילים העמידה קטין חף מפשע בסכנה, וגילמה חריגה מסמכות עד כדי סיכון חיים או בריאות. בנוסף, הרשיע בית הדין את השניים בעבירה שעניינה התנהגות שאינה הולמת, עבירה שמיוחדת למפקדים מדרגת סמל ומעלה.

בשולי הדברים, בית הדין קבע כי לא ניתן לקבל את אמרתו של החייל שחקירתו החלה בקניון כראייה, נוכח מחדלי גורמי החקירה והפגיעה בזכויותיו. אף על פי כן, נמצא כי היו ראיות מספקות להוכחת אשמתו.

לאחר ההרשעה, ניתן גזר הדין; שופטי בית הדין הצבאי החליטו כי עונשם של החיילים יעמוד על 3 חודשי מאסר על תנאי, ללא מאסר בפועל, לצד הורדה בדרגה אחת, לדרגת סמל. בית הדין התייחס לטענות התביעה ולטענות הסניגוריה, תוך בחינה של מגוון שיקולים: התרחשות האירוע בעיתות לחימה; הטענות לפגיעה בזכויותיו של אחד החיילים בעריכת חקירה באזור מזונונים בקניון, השלכות הרישום הפלילי על החיילים כצעירים שאך עתה מתחילים את חייהם; הפגם המוסרי במעשי החיילים ובפגיעה בערכי צה"ל המפורטים במסמך "רוח צה"ל"; ובמכלול שיקולים נוספים הקשורים בנסיבות האירוע ובזהות הנאשמים.

במהלך המשפט וגם מחוצה לו, הועלו טענות בנוגע לאירוע האמור ולתוצאות המשפטיות שלו. כך לדוגמה, אגב הדיונים בבית הדין, וגם על דוכן העדים ממש, נשמעו עדויותיהם של מפקדים, בהם גם מפקדים בכירים במילואים כגון תא"ל במילואים מוני חורב ואל"ם במילואים נח טימיאנקר, שסברו כי לא היה נכון להעמיד את החיילים לדין פלילי, וכי נסיבות האירוע והלחץ בו היו הלוחמים בעת הלחימה הצדיק הסתפקות בהליך משמעותי בלבד כנגד החיילים.

כותרת בעיתון "ישראל היום", ובו כתבתם של שלומי דיאז ודניאל סירוטי, 15 במרס 2012.

חשיבות הפרשה

העמדת החיילים לדין במקרה זה הדגישה את חשיבות האיסור על שימוש באזרחים במהלך פעילות מבצעית תוך העמדתם בסיכון, ואת העובדה שצה"ל יפעל לאכיפת הדין אף ביחס לעבירות שנעשו במהלך פעילות מבצעית מובהקת. הכרעת הדין וגזר הדין שלחו מסר ערכי ברור ביחס לנורמות המצופות מחיילי צה"ל.

האירוע גם הדגים את עצמאות המערכת המשפטית הצבאית על כל רבדיה, ואת יכולתה לבדוק, לחקור ובמידת הצורך להעמיד חיילים לדין פלילי. בנוסף, הדיון הציבורי שעורר המקרה המחיש שוב את הרגישות שמעוררת העמדה לדין פלילי של חיילים בגין מעשים שבוצעו במהלך פעילות מבצעית.

עיתון "הארץ", כתבתו של ישראל הראל, 29 באוקטובר 2010.

עיתון "ישראל היום", כתבתה של לילך שובל, 15 במארס 2012.

מדוע בחרתי בנושא?

במסגרת ההכשרה שלי כקצינת-משפטים בפרקליטות הצבאית, נכחתי בהרצאת מורשת של התובעת שטיפלה בתיק, והמקרה נחקק בזיכרוני עד היום.

במסגרת תפקידי כתובעת צבאית בפרקליטות אזור יהודה ושומרון, אני מטפלת בתיקים ביטחוניים ופועלת להעמדתם לדין של מחבלים שפגעו או שניסו לפגוע באוכלוסייה אזרחית ובחיילי צה"ל.

על רקע ההתנהלות של ארגוני הטרור מול מדינת ישראל, מדגימה פרשה זו את הנורמות, הערכים ואמות המידה משפטיות שמציבים מדינת ישראל וצה"ל בהתמודדותם עם הטרור, ואת ההקפדה על אכיפת כללי ההתנהגות המחייבים, על פיהם חיילי צה"ל נדרשים לפעול.

להרחבה בנושא, ראו המקורות הבאים:

- בג"ץ 3799/02 עדאלה – המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל נ' אלוף פיקוד מרכז בצה"ל פ"ד סי' (3) 67;
- ז"י (דרום) 150/10 התובע הצבאי נ' סמ"ר א"ס (11 במארס 2010);
- Report of the United Nations Fact Finding Mission on the Gaza Conflict ;<https://digitallibrary.un.org/record/666096>
- רמי שני, "מאסר על תנאי ללוחמים שביצעו 'נוהל ילדי בעזה'", "וואלה", 2010;
- חן קוטס-בר, "חברי החיילים שביצעו נוהל ילד: 'לא מפלצותי'", "NRG", 2010, <https://www.makorishon.co.il/nrg/online/1/ART2/164/479.html>